

REGISTRATIE VAN FAMILIEWAPENS

Fryske Rie foar Heraldyk

Inhoudsopgave

INLEIDING	2
1. OUDE WAPENS	3
2. NIEUWE WAPENS	4
2.1. AANVRAAG REGISTRATIE.....	4
2.2. KOSTEN	4
2.3. REGISTRATIE	4
2.4. KOPIE.....	5
2.5. WAPENREGISTER	5
3. CRITERIA VOOR DE REGISTRATIE VAN FAMILIEWAPENS.....	6
3.1. ALGEMENE REGELS EN CRITERIA	6
4. ALGEMENE HERALDISCHE CRITERIA	7
5. SPECIFIEKE HERALDISCHE REGELS EN CRITERIA IN HET BIJZONDER TEN AANZIEN VAN TE ONTWERPEN WAPENS	8
6. REGISTRATIE.....	9
7. NADERE INFORMATIE	10

Inleiding

In Nederland staat het een ieder vrij een familiewapen te voeren of er een te (laten) ontwerpen. Slechts de wapens van publiekrechtelijke lichamen en van de adel worden door de overheid vastgesteld en geregistreerd bij de Hoge Raad van Adel.

Daarnaast stellen vele burgerfamilies er prijs op hun wapen aan een deskundig onderzoek te onderwerpen en vervolgens te laten registreren en openbaar maken. Dat kan zijn omdat er rond een reeds lang gevoerd wapen onzekerheid is ontstaan over de juiste voorstelling of de kleuren, het kan ook zijn omdat men een nieuw aan te nemen wapen wil laten toetsen en vastleggen. Een familiewapen behoort nu eenmaal te voldoen aan de regels en tradities van de heraldiek. Pas dan komt de rijke traditie van de wapenkunde ook in het eigen wapen tot zijn recht.

De Fryske Rie foar Heraldyk (F.R.f.H.) is een onafhankelijke instelling, zonder winstoogmerk, ressorterend onder de Fryske Akademy, die o.a. de beoefening en de uiteenlopende toepassingen van de heraldiek bevordert.

In het kader van deze doelstelling heeft de F.R.f.H. toegang tot grote en waardevolle heraldische verzamelingen, die beschikbaar zijn voor onderzoek. Deze verzamelingen, waartoe behalve die van de Fryske Rie foar Heraldyk zelf, ook die van Tresoor, het Centraal Bureau voor Genealogie (CBG) en het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde behoren, welke samen de meest omvangrijke heraldische documentatie in Nederland vormen.

1. Oude wapens

Indien daarover geen zekerheid bestaat, is het noodzakelijk na te gaan (of na te laten gaan) of de familie vroeger al een wapen heeft gevoerd. Het gebeurt niet zelden dat oude wapens al eeuwen geleden in onbruik zijn geraakt en nu, teruggevonden in archiefstukken of heraldische verzamelingen, in ere worden hersteld als symbool van het familieverband tussen personen met dezelfde familienaam.

Daartoe is het echter noodzakelijk eerst de genealogie, de familiegeschiedenis te kennen om de familierelatie te kunnen aantonen met degenen die vroeger het wapen voerden. Het is in de heraldiek uit den boze klakkeloos het wapen van een gelijknamige familie over te nemen. Het wapen dient juist om de ene familie van de andere te kunnen onderscheiden.

2. Nieuwe wapens

Wie niet zo gelukkig is een oud wapen te hebben, kan er zonder bezwaar een (laten) ontwerpen en aannemen. Het is een logisch gevolg van de voortdurende belangstelling voor heraldiek. Het is goed daarbij niet over een nacht ijs te gaan. Deskundige heraldici kunnen u daarbij terzijde staan.

Om tot een verantwoorde keuze te komen, is het goed op de hoogte te zijn van de basisregels en de terminologie in de heraldiek. Een goed overzicht biedt bijvoorbeeld H.K. Nagtegaal, "*Heraldisch vademecum*", CBG-reeks nr. 20 (Den Haag 2003).

Het verdient aanbeveling voor dat men tot het vaststellen van een wapen overgaat, ter oriëntatie contact met de Fryske Rie foar Heraldyk (F.R.f.H.) op te nemen. Het is mogelijk een eigen wapenontwerp door de F.R.f.H. te laten beoordelen, of het wapen door de F.R.f.H. te laten ontwerpen.

2.1. Aanvragen voor registratie

Voor de registratie van wapens bij de F.R.f.H. gelden criteria, die hier zijn opgenomen en die in grote lijnen overeenkomen met die van het CBG te Den Haag.

2.2. Kosten

De kosten van registratie (inclusief de beoordeling, een zwart/wit kopie van de registratietekening, de registratie in het Genealogysk Jierboek van de Fryske Akademy en een overdruk hieruit) bedragen € 110,00. Indien de F.R.f.H. het ontwerp voor het familiewapen maakt, dan zijn bij dat bedrag maximaal twee ontwerpen inbegrepen. Mochten er meerdere ontwerpen gemaakt moeten worden, dan wordt het bedrag verhoogd met € 25,00 per gemaakt ontwerp.

Indien het nodig blijkt dat de F.R.f.H. bronnen bij andere instanties moet gaan raadplegen (na overleg), dan worden de kosten die eventueel hiervoor verschuldigd zijn aan de opdrachtgever doorberekend. Mocht de aanvraag worden afgewezen of ingetrokken dan wordt het betaalde bedrag onder aftrek van € 40,00 voor gemaakte kosten gerestitueerd.

Extra mogelijkheid is een handgeschilderd wapen te laten maken (prijs en uitvoering i.o.m. de betreffende wapentekenaar).

2.3. Registratie

Registratie kan worden aangevraagd door contact op te nemen met de secretaris of een van de leden van de F.R.f.H.

Betreft het een eigen ontwerp, dan wordt nauwkeurig nagegaan of registratie verantwoord is en wordt het wapen getoetst aan de regels van de heraldiek.

De aanvrager dient tevens aan te geven door wie het wapen gevoerd mag worden. Het verzoek dient daarom vergezeld gaan van de genealogische gegevens van de stamouders van de wapenvoerder(s).

Wanneer het een reeds eerder gevoerd wapen betreft, dienen de nodige bewijsstukken te worden overlegd waaruit de verwantschap tussen de belanghebbende en vroegere gebruikers van het wapen blijkt.

Het verzoek moet verder vergezeld zijn van een zover mogelijk opgevoerde bewezen stamreeks (minimaal tot in de eerste helft van de negentiende eeuw, met bijbehorende documentatie).

In de meeste gevallen volgt nader overleg met de aanvrager. In sommige gevallen

zullen veranderingen in het ontwerp worden voorgesteld.

Het voorstel tot registratie wordt vervolgens voorgelegd en besproken in de eerstvolgende vergadering van de F.R.f.H., waarna een beslissing volgt.

2.4. Kopie

Bij akkoordbevinding wordt aan de aanvrager een kopie van de voor de registratie te gebruiken tekening verstrekt met de beschrijving van het wapen en de gegevens over de oorsprong van de familie (in ieder geval van die voorouders, wiens nakomelingen gerechtigd worden het wapen te gaan voeren) en het adres van de inzender, zoals die voor de registratie gebruikt zullen worden.

Bij een oud wapen wordt aangegeven wie het wapen heeft gevoerd en op welke wijze de aanvrager aan die persoon verwant is.

2.5. Wapenregister

Een kopie van de registratie wordt in het archief van de Fryske Rie foar Heraldyk opgenomen. Daarnaast wordt het wapen gepubliceerd in het *"Genealogysk Jierboek"* van de Fryske Akademy. Dit *"Jierboek"* wordt tevens opgenomen in de diverse bibliotheken en archieven. Tevens zal het wapen in een digitaal wapenregister worden opgenomen en in het overzicht *"Bibliografyske Fynplakken"*.

3. Criteria voor de registratie van familiewapens

3.1. Algemene regels en criteria

- 3.1.1.** Voor registratie komen in aanmerking wapens van families en personen, die een band met Fryslân hebben, zoals families die:
- in Fryslân wonen (en de Nederlandse nationaliteit hebben), of
 - van Friese afkomst zijn.
- 3.1.2.** Registratie kan plaatsvinden t.b.v.:
- een persoon en diens eventuele afstammelingen in de mannelijke lijn; tenzij anders bepaald kunnen ook verwanten in de vrouwelijke lijn van dit wapen gebruik maken;
 - de afstammelingen in mannelijke lijn van een bepaalde voorvader;
 - een persoonlijk wapen.
- 3.2.1.** Voor registratie komen in aanmerking zowel wapens die al eerder zijn gevoerd, als wapens die recentelijk zijn ontworpen (en aan de geldende criteria voldoen).
- 3.2.2.** Eerder gevoerde wapens kunnen worden geregistreerd voor hen die een agnatisch verwantschap met de vroegere wapenvoerder aangetoond hebben.
Uitgezonderd zijn wapens die onder persoonlijke omstandigheden zijn aangenomen dan wel verleend. Deze worden slechts voor rechtstreekse afstammelingen geregistreerd.
- 3.2.3.** In bijzondere gevallen kan een wapen worden geregistreerd voor afstammelingen in vrouwelijke lijn.
- 3.2.4.** Door de vader erkende kinderen voeren zijn naam en mogen zijn wapen voeren.
- 3.2.5.** Kinderen van een ongehuwde vrouw die niet door de vader erkend zijn, kunnen een nieuw wapen voeren of hun moeders wapen voorzien van een breuk. In bijzondere gevallen kan het onder 3.2.3. gestelde toepassing vinden.

4. Algemene heraldische criteria

- 4.1.** De Fryske Rie foar Heraldyk beoordeelt de te registreren wapens naar de in de Nederlandse heraldiek geldende regels en gewoonten en rekening houdend met de Friese eigenaardigheden. Deze houden o.a. in dat geen gecompliceerde schilddelingen, geen overdaad aan figuren en bij voorkeur geen ongebruikelijke figuren worden toegepast. Uitzonderingen hierop kunnen worden gemaakt bij wapens van buitenlandse herkomst of nieuwe ontwerpen voor inwoners van Fryslân met een buitenlandse herkomst.

Voor het toepassen van de zogenaamde Friese halve adelaar in nieuw te ontwerpen wapens, dient een gegronde reden te worden aangevoerd, zoals afstamming van eigenerfden, familie met bestuurlijke taken of eigenaar van een stemhebbende plaats.

- 4.2.** Wapenbeschrijvingen worden gesteld in de Nederlandse en Friese heraldiek gebruikelijke terminologie.
- 4.3.** De motieven die aan het ontwerp van een te registreren wapen ten grondslag liggen, zijn mede van invloed op het oordeel van de F.R.f.H.
- 4.4.** Het te registreren wapen mag niet identiek zijn aan dat van een publiekrechtelijk lichaam noch aan een wapen dat al door een andere familie wordt of werd gevoerd. Evenmin mag het een zodanige gelijkenis hebben met bestaande wapens dat verwarring te duchten is.
Op het vorenstaande kan een uitzondering worden gemaakt, indien het door de familie van de aanvrager sedert één eeuw aantoonbaar is gevoerd.
- 4.5.** De uitvoering van de bij de registratie te gebruiken tekening wordt bepaald door de tekenaar van de F.R.f.H.

5. Specifiek heraldische regels en criteria in het bijzonder ten aanzien van te ontwerpen wapens

- 5.1.** Een wapen bestaat in principe uit: een schild en een helm met helmtteken, helmkleed en wrong.
In bepaalde gevallen kan een helmtteken achterwege blijven of alleen een schild geregistreerd worden.
- 5.2.** Het schild.
- een hartschild wordt bij voorkeur gebruikt wanneer dit een wapen van een heerlijkheid betreft.
- exotische of anachronistische figuren worden niet gebruikt, tenzij op een in de heraldische symboliek passende wijze of tenminste in een op heraldische wijze gestileerde vorm.
- 5.3.** Helm, helmkroon, helmtteken, helmkleed en wrong.
- soort en uitvoering van de helm wordt niet aangegeven, evenmin als de positie die ten dele bepaald wordt door de stand van het helmtteken.
- een helmkroon wordt alleen geregistreerd wanneer deze sedert een eeuw wordt gevoerd. Hij bestaat uit een gladde band, drie bladeren en twee parelpunten
- een eigenerfden- en huismannenkroon wordt alleen geregistreerd, wanneer uit onderzoek aantoonbaar is bewezen, dat men hier aanspraak op kan doen laten gelden.
- kronen worden vastgesteld aan de hand van de kronentafel van de F.R.f.H.
- helmkleed en wrong vertonen in principe de voornaamste kleur en het voornaamste metaal van het schild. (metalen worden voor het helmkleed beschreven als geel of wit).
- 5.4.** Versieringen.
- schildhouders worden in principe alleen geregistreerd wanneer ze sedert een eeuw aantoonbaar zijn gevoerd.
- spreuken en deviezen kunnen in principe worden geregistreerd.

6. Registratie

Registratie vindt plaats nadat de F.R.f.H. daartoe heeft besloten en aan de financiële verplichtingen zijn voldaan.

Toelichting op de criteria

3.1.2. Over het algemeen wordt een nieuw ontworpen wapen geregistreerd op verzoek van de aanvrager. Impliciet gebeurt dit ten behoeve van hemzelf en eventuele afstammelingen in mannelijke lijn zonder dat dit speciaal wordt vermeld.

In andere gevallen moet de aanvrager aangeven welke verwanten gerechtigd worden het wapen te voeren. Dit betreffen dan de nakomelingen van een van de voorvaders in rechte lijn (bijvoorbeeld de nakomelingen van de overgrootvader van de aanvrager).

Agnatische verwanten kunnen hetzelfde wapen (eventueel voorzien van een breuk) laten registreren wanneer de aanvrager de kring van gerechtigden niet heeft beperkt en wanneer het wapen geen reflectie is van persoonlijke omstandigheden van de aanvrager (zoals beroep, familieomstandigheden, vgl. crit. 3.2.2. voor dezelfde situatie bij oudere wapens).

De aanvrager kan bijvoorbeeld in verband met het hierboven genoemde, de kring van gerechtigden ook beperken tot bijvoorbeeld de agnatische afstammelingen van een bepaald echtpaar.

3.2.3. In het algemeen gaat de F.R.f.H. ervan uit dat een wapen de functie heeft om families van elkaar te onderscheiden en dat daarom een wapen alleen in mannelijke lijn vererft.

Er kunnen zich echter situaties voordoen waarbij een wapen in vrouwelijke lijn kan vererven:

a. In verband met verschillende familieomstandigheden kan het wapen van een aangehuwde familie met dat van vaders kant gecombineerd worden,

b. wanneer een familie is uitgestorven kan naast de onder a. genoemde oplossing, ook het ongebroken wapen door een directe afstamming in vrouwelijke lijn worden gevoerd in plaats van het eigen wapen,

c. bij naamsverandering van de vadersnaam in die van de moeder, wanneer de laatste familie niet is uitgestorven (vgl. onder b), zijn er de volgende mogelijkheden:

- het wapen van vaderskant blijft gevoerd worden, mits een breuk wordt toegepast;

- het wapen van moederskant wordt met dat van vaderskant gecombineerd (vgl. onder a).

In deze beide gevallen blijft de genealogische herkomst duidelijk.

- het wapen van moederskant kan gevoerd worden.

3.2.5. Voor het breken van een wapen bestaan diverse mogelijkheden, welke mede afhankelijk zijn van het wapenbeeld en die in nauw overleg met de F.R.f.H. bepaald kunnen worden. Als eerste optie voor een breuk heeft de kleurverandering de voorkeur.

7. Nadere informatie

Voor nadere informatie over wapenregistraties kunt u contact opnemen met:

K.J. Bekkema, secretaris Fryske Rie foar Heraldyk

Tel.: 06 – 225 621 65

e-mail: heraldyk@pergo-et-perago.nl / heraut@pergo-et-perago.nl

Internet: via de website van de Fryske Akademy:

<https://www.fryske-akademy.nl/nl/kennis-en-samenleving/werkgroepen-en-studiekringen/friese-raad-voor-heraldiek/>

© Wijzigingen voorbehouden – laatste correctie op 17 januari 2025 (R.J. Broersma)

Tekst en criteria gebaseerd op de registratievoorwaarden van het CBG te Den Haag